

roučí...: De ecclesia, s. 177, ř. 26-29 – 24 *Augustin ve Výkladu na Jana*: In Ioannis evangelium tractatus (PL 35, 1730) – 51 *čtyřicet pět článků*: tj. vybraných z Viklefových spisů, z nichž 24 prvních odsoudila jako kacířské již londýnská synoda r. 1382, předložil r. 1403 mistr Jan Hübner pražské kapitule a universitě, aby je odsoudily – 52 *proti mistrům prove jmenovaným*: článek 38 žaluje, že Hus napsal spis Quidamon proti mistru Štěpánu Pálčovi, a 39, že napsal „zločinný“ traktát v odpověď na spis mistra Stanislava ze Znojma – 58-60: *Ž. 51, 4-5 – 60 že jsem po sobě zanechal lidu list*: list přátelům před odchodem do Kostnice z října 1414 (zde na s. 192) – 76 *a dříve než císař přišel do Kostnice*: Hus byl zatčen 28. listopadu 1414, král Zikmund přijel na koncil teprve o vánocích

LISTY

Literární dílo Husovo doplňují listy. Část jich jsou v podstatě dokumenty, které přinášejí různé podrobnosti k poznání Husova života a jeho názorů, dokreslujíce Husův charakter, část jich však přesahuje hranice osobní korespondence. Jde o některé listy z období vyhnanství, které byly již ve své době opravdovými literárními dílky. List se stal pro Husa za pobytu v Kostnici vlastně jedinou možnou formou působení na české přívržence a bývalé posluchače a Hus jí využíval až do posledních chvil svého života. Svě listy posílal z vězení tajně – vtírá se paralela, že jejich soubor tvoří v našich kulturních dějinách vlastně „reportáž psanou z plamenů“.

Při rozhodování, zda ten či onen list má povahu literárního díla či literárního dokumentu, rozhoduje jeho funkce a forma. Literární listy jsou zpravidla české a mají kolektivního adresáta, tak jako nejlidovější díla traktátová. Avšak ani ty listy, které mají převážně význam jako dokumenty, nemůžeme z literárněhistorického hlediska podceňovat, neboť i u nich je nutno vysoce hodnotit aktuální obsah a vyspělou formu.

(PRAŽSKÉMU ARCIBISKUPOVI ZBYŇKOVÍ Z HAZMBURKA)

(V Praze v červenci 1408)

Pokorné mé poručení ve víře a pravdě pána našeho Ježíše Krista.
Nejdůstojnější otče!

Velmi často si opakuji, kterak nedlouho po svém nastolení stanovila mi Vaše otcovská Milost za pravidlo, kdykoli bych pozoroval nějakou závadu ve správě, abych jí ihned osobně, anebo v její nepřítomnosti písemně 5 závadu toho druhu oznámil. To pravidlo mne nyní nutí, abych se vyslovil: Jak to, že kněží smilní a všelijak zločinní bez důtky kárného řízení svobodně si vykračují jako nezkcrocení býci a plemenní hřebci s šíjemi vztyčenými, kdežto pokorní kněží, kteří vytrhávají hloží hříchu, kteří povinnost Vaší 10 správy plní s dobrou oddaností, kteří si nehledí lakomství, nýbrž zdarma pro pána boha se nabízejí k práci hlásání evangelia, ti jsou žalářováni jako kacíři a pro šíření samého evangelia zakoušejí vyhnanství? Ó otče, jaká to zbožnost, bránit v hlásání evangelia, tedy v povinnosti, kterou na prvním

15 místě uložil Kristus učedníkům svým říka: „Kažte evangelium všemu stvoření?“ Jaká to rozšafnost, pracovníka pilného a věrného zdržovat od práce? Vpravdě mám za to, že ne Vaše otcovská Milost, nýbrž jiných lidí sverepost rozsévá takové věci. Kterýpak chudý kněz se odváží potírat zločinná provinění? Kterýpak se odváží usvědčovat neřesti?

20 „Zajisté žeň jest hojná, ale dělníků málo“ je opravdových. Proto, otče, „proste pána žně, aby poslal“ věrné „dělníky na žeň svou“. Vždyť je na Vaší otcovské Milosti, abyste požal celou žeň království Českého, do stodoly páně ji sklídlil a z každého snopku počet vydal v den smrti. Ale kterak bude moci Vaše otcovská Milost odvézt do stodoly páně tak veliké množství snopků, odnímá-li kosu kazatelského hlasu žencům – po libosti zahalečů, 25 kteří sami nežnou a jiným v tom brání, protože se slovo páně dotýká jejich provinění?

Na nich, pohříchu, naplňuje se slovo Apoštola řkoucího: „Zdravého učení nebudou trpěti, od pravdy sluch odvrátí, k bájím však obrátí, a shromažďovati sobě budou učitele, majíce uši svrablavé.“ Vpravdě se naplní 30 toto slovo Apoštolovo, protože „ustydla láska“ v duchovenstvu a „rozmnožila se nepravost v lidu“ pro úpadek lásky v duchovenstvu, jež ustává od zbožného kázání evangelia a od pravého následování Krista. Vždyť, žel, kdo z nás následuje cesty Kristovy v chudobě, čistotě, pokoře a ustavičném kázání? Běda, třikrát běda! Naplňuje se slovo Apoštolovo: „Všichni, co 35 jejich jest, hledají, ne co jest Ježíše Krista.“

Pročež, nejdůstojnější otče, otevřete oko uvnitř neboli vnitřně! Milujte dobré, upřete zrak na zlé! Nepodléhejte lichocení ctitelů nádhery a lakoty, mějte zalíbení v pokorných a v milovnicích chudoby! Zažeňte zahaleče na práci, nepřekážejte věrným dělníkům na žni páně, protože není svázáno, 40 čím spása duši se dokonává.

Psal bych více, ale kazatelské dílo mi brání.

Všemohoucí pán řiď mysl Vaší otcovské Milosti v tom, co svrchu je psáno, aby svým časem pastýři pastýřů mohla vydat povinný počet.

2 *Nejdůstojnější otče*: osloven je Zbyněk Zajíc z Hazmburka, arcibiskup pražský – 3 *po svém nastolení*: r. 1403 – 11 *žalářování jako kacíři*: nedlouho před napsáním tohoto listu (v květnu) byl pro obranu Viklefa zatčen a uvězněn na příkaz arcibiskupův M. Matěj z Knína (v. zde na s. 219) – 14-15: Mk 16,15 – 19-20: Mat. 9,37-38 a Luk. 10,2 – 27-29; 2 Tim. 4,3-4 – 30-31: Mat. 24,12 – 34-35: Filip. 2,21

(POLSKÉMU KRÁLI VLADISLAVOVI)

(V Praze začátkem roku 1411)

Spasení a milost, pokoj a vítězství od boha otce a pána Ježíše Krista.
Nejjasnější vládce a velikomocný králi!

Když posel Vašeho Veličenstva Oneš z Huorky přinesl jisté noviny o vítězství a chvalném příměří, vzbudil mi v srdci náramnou radost, již
5 nemůže ani péro vypsát, ani hlas můj vyjádřit, jak by slušelo. Vím však, nejkřesťanštější králi, že zpupné nepřátele, protivící se Vaší slávě a na ni žárlivé, pokořila nikoli moc Vaší Velebnosti, nýbrž moc nejvyššího mírumilovného krále, pána Ježíše Krista. Ta „sesadila mocné se stolce“ pýchy „a povýšila pokorné“, aby se obojí, majíce před očima moc samého mírumilovného krále, třáslí, jeho vzývali o pomoc v svých potřebách a věděli,
10 že není vítězství leč od toho, jehož nikdo z lidí nemůže porazit a jenž pokorným dává vítězství a za pokoru je nakonec povyšuje. Vždyť učival častěji říka: „Každý, kdož se povyšuje, bude ponížen, a kdož se ponižuje, bude povýšen.“ Naplnilo se obojí.

15 Kde tedy jsou ony dva meče nepřátel? Vskutku těmi byli potřeni, kterými se pokoušeli děsit pokorného! Hle, dva poslali, meč utrhaní a meč pýchy, a mnoho tisíc jich ztratili, nevhod jsouce pokoření! Kde jsou meče, kde koně nastrojení, kde ozbrojenci obrnění, na které se spoléhali? Kde nesčetné zlařáky nebo poklady?

20 Jistě vše to zklamalo! V své pýše nevěřili, že do brány spravedlivých může vkročit jen pokorný. Zklamali se, ježto od prvopočátku neměli důvěry v pána Ježíše. Protož, nejjasnější vládce, přemítaje o tom v duchu své moudrosti, držte se pokory, protože ona povyšuje! Krále následujte, krále mírumilovného, pána Ježíše Krista! Směřujte k míru s nejjasnějším knížetem, králem Zikmundem, a bude-li on něco chtít z takové zpupnosti –
25 čehož on, dá-li pán, neučiní –, přece Vaše Veličenstvo drž se vždy umírněné pokory, aby se opětně neprolévala krev křesťanská a aby veliké nebezpečí nevzešlo duším.

Já pak, sluha boží neužitečný, se vším lidem neustanu pokorně vzývat
30 milost všemohoucího pána o takový smír, aby ho ráčil nejdobrotivější pán dopřát.

Rovněž si z hloubi srdce přeji, velikomocný králi, abych tělesnýma očima mohl spatřit Vaši osobu, a doufám, že mi toho pán Ježíš Kristus ráčí
dopřát, bude-li vědět, že to nějak přispěje ku prospěchu Vaší Výsosti nebo
35 mého kazatelství.

Bůh všemohoucí račiž stát při Vaší Výsosti skrze spasitele našeho, prostředníka mezi bohem a lidmi, pána Ježíše Krista, amen.

4 o *vítězství*: míní se vítězství Vladislava Jagella, krále polského, nad rytíři německého řádu u Grunwaldu 15. července 1410; o *příměří*: uzavřeno 10. prosince 1410 – 8-9: Luk. 1, 52 – 13-14: Luk. 14,11 a 18,14 – 15 *dva meče*: velmistr řádu německých rytířů vyzývavě poslal před bitvou do polského tábora dva meče, pro polského krále Vladislava a pro Vitolda, velkoknížete litevského, aby měli čím bojovat

(V Praze 1. září 1411)

Povinnou úctu, kterou náleží prokazovat církvi Ježíše Krista a jejímu nejvyššímu biskupovi.

5 Jsa hotov vždy z té víry, kterou držím, každému na požádání dostatečně vydat počet, vyznávám z celého srdce, že pán Ježíš Kristus jest pravý bůh a pravý člověk a že všechen zákon jeho má tak pevnou pravdu, že ani jediné
10 písmenko nebo puntík jeho nemůže klamat. Dále že svatá církev jeho je tak pevně založena na pevné skále, že brány pekelné nikterak ji nemohou zmocit. A jsa ochoten v naději v její hlavu, pána Ježíše Krista, raději podstoupit trest strašlivé smrti nežli všetečně mluvit nebo tvrdit, co by odporovalo vůli
10 Kristově a jeho církve, proto věrně, pravdivě a neustále tvrdím, že jsem byl u stolice apoštolské nespravedlivě udán od odpůrců pravdy.

Křivě totiž udali a udávají, jako bych byl lid učil, že v svátosti oltářní zůstává podstata hmotného chleba.

15 Křivě, že když se pozdvihuje hostie, tehdy to je tělo Kristovo, a když se položí, tehdy to není.

Křivě, že kněz v smrtelném hříchu neposvěcuje.

Křivě, že páni mají kněžstvu odnímat časné statky, že desátku nemají platit.

Křivě, že odpustky nic nejsou.

20 Křivě, jako bych byl radil bit kněžstvo mečem hmotným.

Křivě, jako bych byl kázal nebo držel nějaké bludy nebo nějaký blud nebo nějaké kacířství nebo jakkoli sváděl lid z cesty pravdy.

25 Křivě, jako bych byl příčinou, že byli někteří němečtí mistři vyhnáni z Prahy, kdežto oni, nechtíce se držet zakládací listiny životodárného vysokého učení pražského a nechtíce v dovolených věcech poslouchat příkazů
25 nejjasnějšího vládce a pána, pana Václava, římského krále, vždy rozmnožitele říše a krále českého, v domněnce, že se bez jejich přítomnosti vysoké učení pražské nebude moci udržet, sami, nikým nevyhnáni, odešli do svých zemí anebo kam se jim líbilo.

30 Vyznávám pak, že jsem se z rozhodnutí nejdůstojnějšího v Kristu otce, pana Zbyňka, odvolal k stolici apoštolské, a rovněž pak ze sporů, které z nesprávných zpráv vplynuly od svaté stolice apoštolské. Neboť nesprávně přednesli stolici apoštolské odpůrci pravdy, nepamětliví své cti a spásy, že
35 prý v království Českém, v městě Praze i v markrabství Moravském vypučely bludy i kacířství a nakazily srdce mnohých lidí tou měrou, že pro množství těch, kteří byli takovými bludy nakaženi, bylo nezbytné užít nápravného prostředku potrestání.

Křivě konečně přednesli, že prý kaple Betlémská je místo soukromé, kdežto ona je místo od biskupa potvrzené za obročí církevní a její zrušení

40 by nemálo rušilo úctu boží v lidu, zmenšilo prospěch duší, způsobilo pohoršení a značně popudilo lid proti rušitelům.

Byv pak osobně pohnán ke dvoru římskému, přál jsem si pokorně se dostavit: protože mi však byly nastrojeny úklady o život jak v království, tak mimo království, obzvláště od Němců, proto na radu mnohých jsem
45 usoudil, že by znamenalo pokoušet boha, chtít vydávat život na smrt, aniž toho vyžadoval prospěch církve. Osobně jsem se tedy nedostavil, ale postavil jsem za sebe obhájce a zástupce, chtě být poslušen svaté stolice apoštolské.

Pročež, nejvyšší náměstků Kristův, poníženež prosím milostivost Vaší Svatosti, aby mě pro milosrdenství boha všemohoucího ráčila osvobodit
50 od osobního dostavení a od ostatního, co odtud vzešlo, ježto se shora jmenovaným nejdůstojnějším v Kristu otcem, panem Zbyňkem, jsem úplně vyrovnán, a to prostřednictvím nejjasnějšího vládce a pána, pana Václava, římského krále a krále českého, jakož i nejdůstojnějších otců a jasných knížat, pana Václava, patriarchy antiošského, pana Konráda, biskupa
55 olomouckého, jasného knížete pana Rudolfa, vévody saského, svaté říše kurfiřta, ostatních knížat, šlechticů a pánů, velikomocného pana Stibora, vyslance nejjasnějšího vládce a pána, pana Zikmunda, krále uherského.

Nabízel jsem se totiž odpovídat na všechny i jednotlivé námitky, též odvoláváje se k veškerému posluchačstvu, že bych chtěl, kdyby se proti mně
60 něco dokázalo, při neústupnosti dát se napravit i plamenem ohně. A jsem hotov dnes vydat počet před vysokým učením pražským a před zástupem všech prelátů z námitek, jestliže někdo s nějakou proti mně povstane. Ale až doposud nikdo se mi nechce osobně postavit, kdo by se zavázal k trestné pokutě podle ustanovení kanonických.

65 Psáno v Praze, mou vlastní rukou, na den svatého Jiljí.

Mistr Jan Hus,
Vaší Svatosti kněz nejmenší

5 ani jediné písmenko nebo puntík: ani jediné slovíčko, ani to nejmenší, vůbec nic (Mat. 5,18) – 28 odešli: v květnu 1409 po vydání Dekretu kutnohorského – 31 Zbyňka: pražského arcibiskupa Zbyňka Zajíce z Hazmburka – 50 od ostatního...: míní se klatba „pro nestání“, kterou na Husa, protože se osobně nedostavil, vyhlásil kardinál Colonna – 51 jsem úplně vyrovnán: míní se narovnání z 6. července 1411 – 54 pana Václava: Václav Králík z Buřenic, probošt vyšehradský, pak (1413-1416) biskup olomoucký; pana Konráda: Konrád z Vechty, v l. 1408-1413 biskup olomoucký, pak 1413-1431 arcibiskup pražský – 56 pana Stibora: sedmíhradský vévoda Stibor ze Stibořic (srov. zde v 2. sv., oddíl Literatura právnická) – 64 podle ustanovení kanonických: podle toho, jak stanoví předpisy církevního práva – 65 na den sv. Jiljí: 1. září 1411

(Z neznámého místa asi v listopadu 1412)

Mistr Jan Hus, kněz a sluha v nádeji pána Ježíše Krista, všem, kteříž v pravdě boha milují, jeho zákon vyznávají, čakajíc navštívenie spasitele, s nímž žádají na věky přebývati, milost a pokoj ot boha otce a ot pána Jezukrista, jenž se dal na smrt pro naše hříchy, aby vysvobodil nás z biedného světa tohoto a ot věčného zatracenie vedlé vůle otce boha, jemuž jest sláva na věky. Amen.

Najmilejší! Slyše žádost vaši i prospěch v božiem zákoně, bohu děkuji v radosti a žádám, aby ráčil vám dáti rozum dokonaný, aby znajíce chytrosti Antikristovy a jeho posluov, nedali se jím svěsti ot božie pravdy. I ufámf jeho svaté milosti, žeť dokoná v vás, což jest dobrého počal, a nedá vám odpadnutí ot své pravdy, ot niež sú mnozí pro bázen poběhli, bojiece se více biedného člověka než všemohúcieho hospodina, jenž má moc zabiti i obživiti, zatratiti i spasiti a svého věrného sluhu v pokušení zachovati a jemu za maličké utrpenie život v nesmierné radosti věčný dáti.

Protož, najmilejší, nelekajte se, ani vás strach zamucuj, že některých z vás pokúšie hospodin dopúšťeje, aby sluhy Antikristovy vás pöhony strašily. Nebť die buoh otec každému synu svému v Příslovích Šalomúnových: „Nelekaj se brzké hrůzy a obořených na se moci zlých lidí! Hospodin bude u boka tvého a ostřeže nohu tvú, aby nebyl popaden.“ A skrzě Davida die o svém každém sluze, jenž pro něho trpí: „S ním sem v zamúcení, vysvobodím ho a oslavím ho.“ To věduce, najmilejší bratřie moji, jakož die svatý Jakub: „Za všelikú radost mějte, když v rozličná pokušení padnete, věduce, že zkušenie viery vaše trpělivost činí a trpělivost skutek dokonalý má, aby byli dokonalí a celí, v ničem nedostateční.“ A potom die: „Blahoslavený muž, kterýž trpí pokušení, neb když zkušén bude, vezme korunu života, kterýž jest slíbil buoh milovníkóm svým.“ Protož stuojte pevně v pravdě, kterýž ste poznali, vše, což činíte, čiňte jako synové boží. Doufajte, žeť jest Kristus svítězil, že i vy svítězíte. Pomněte na něho, jenž trpěl od hříšníkuv protiventstvie, aby nepotuchli v své dobré žádosti. A spolu všickni, složiece každé břiemě a ostrčiece každý hříech, běžmy trpělivostí k ustavenému boji, hledíce na stvořitele viery a k dokonaci Ježíšovi, jenž předloživ sobě radost, strpěl jest kříž pohaněnie nedbav, a již na pravici boží sedí. Ó, poněvadž on, stvořitel, pán i král všeho světa, bez své potreby v božství ráčil jest sebe ponížiti v člověčenství, že jsa bez viny ráčil nám hříšným věrně tak slúžiti, že podstúpiv žizeň i lačnost, zimu i vedro, trud i nespánie, v modlení, ponocování, v kázání, v práci i utiekání trpěl jest od biskupův, ot kněží, ot mistruov i ot zákonníkuov veliká haněnie, tak že sú ho nazývali žráčem i opilcem, bláznem i ďabelníkem, svódcí i božím rúhačem, řkúc také, že ten člověk od boha nenie, jemuž vloživše vinu kacierstvie

40 i vyvobcovali sú ho a z mesta vyvedše na kříži sú ho pověsili jako zlořečného. Ó, poněvadž sú kněží tak učinili jemu, jenž jest všeliké neduhy slovem, bez peněz a bez nákladuov je uzdravoval, ďábly vymietal, mrtvé křiesil, božiemu zákonu je učil, nic jim neškodil hříechu do sebe neměv, jedne že jim jich zlost zevně pravil, i co se divíte, že nynější Antikristovi
45 poslové, jenž sú lakomější i smilnější, ukrutnější i chytřejší nežli oni, že se sluhám jeho protivie, hanějí je i pudie, zlořečí, žalařují i mordují? Však řekl jest milostivý král, pán, mistr i otec, bratr milý, stvořitel mocný i vykupitel náš milosrdný: „Nenávidi-li vás svět, vězte, že jest mě prvého nenáviděl. Byste z světa byli, svět by, což jeho jest, miloval, ale že z světa nejste a že
50 sem já vás vyvolil z světa, protož vás nenávidí svět. Pomněte na mů řeč, kterůž pravil sem vám: „Není věci sluha než pán jeho.“ Poněvadž mě pudili sú, i vás puditi budú, zachovali-li sú mů řeč, i vaší zachovají. Ale ty vsecky věci činiti budú vám pro jméno mé, nebť neznají toho, jenž poslal jest mě.“
55 Aj, teď mámy prorokování svého spasitele, že jeho vyvolení mají trpěti od světa, to jest od zlých lidí, jenž boha otce i pána Ježíše v pravdě neznají, neb „ač usty řkú, že boha znají, ale zlými skutky se jeho odřiekají.“ Tak die svatý Pavel. A skutkové jich jsú zevní: lakomství i svatokupectvie, přielišná pýcha i smilstvie, božieho slova opuštění i potupenie, nálezkuov jich nad boží zákon velebenie a pokory i chudoby, nesmilnosti i utrpení Ježíšova
60 zavržení. Aníž přestanú zlí se protiviti a věrní Ježíšovi údové trpěti, dokud zde boj Kristov a Antikristov stane. Nebť die svatý Pavel: „Všichni, kteříž chtie věrně živi býti v Kristovi Ježíšovi, protivienstvie budú trpěti; ale zlí lidé a svódce prospějí u větčí zlé blúdiece a v blud púšťějíce.“ Miení svatý Pavel, že dobří všickni mají trpěti pro Krista Ježíše, a zlosynové, ti budú
65 blúdit i jiné svoditi a tak v zlosti svú vuoli k zatracení plniti. Protož prorokoval jest milosrdný spasitel na výstrahu svým vyvoleným rka: „Aj, já posielám vás jako ovce mezi vlky, protož buďte opatrní jako hadové a sprostní jako holubice a varujte se od lidí; neb dadí vás v sbory své, to jest k pohanění, a v školách svých budú vás mrskati. A dá bratr bratra na smrt
70 a otec syna a vstanú děti proti otci a proti mateři a smrti zahubie. A budete v nenávisti všem pro jméno mé; a ktož setrvá až do konce, ten spasen bude. A když vás budú puditi v městě tomto, utecte do jiného.“ A že ten běh stane do súdného dne, die dále: „Věru pravi vám, neskonáte měst israhelských, ažť přide syn člověka. Nenie učedník nad mistra ani sluha nad pána svého, dosti jest učedníku, aby byl jako mistr jeho, a sluze, aby byl jako pán jeho. Poněvadž otce čelednieho Belzebubem jsú nazývali, čím více čeledíny jeho? Protož neroďte se jich báti.“ Aj, takť jest mluvil spasitel své budúci vystřiehaje, uče i těše je; vystřiehaje, aby opatrně se měli, vlky hltavé po skutciech znali, jenž chtie lakomstvím vešken svět pohltiti,
75 a falešné proroky aby po tom znali, že se s pravými proroky ani v písmě, ani v skutciech nesjednávají, a jako falešné Kristy, jenž praví, že jsú oni náprv-

nější Kristovi učedníci, a súce v skutciech najväčši jeho protivníci; rádi by, by mohli, jeho slovo udusili, jenž se jich pýše, lakomství, svatokupectví, smilství i jiným jich skutkóm protiví. Prvé sú sáhli na všecy kaply, aby
85 v nich slova božieho nekázali; toho jim Kristus nepřepustil. Již sú sáhli, jakož slyším, aby Betlém zbořili a v kostelách, v kterých proti jich zlosti kází, aby nekázali; také, ufám bohu, v tom neobdržíe. Prvé sú sieti póhonu a kletby na hus rozestřeli, a již na mnohé sú zavlekli; ale poněvadž hus, léni pták domácí, nelétavý vysoko, jim ty sieti počela jest dřieti, ovšem jiní
90 ptáci mnozí, jenž i životem vysoko k bohu léci, rozedrú jim jich sieti. Zavlekli sú póhonem, ostrašili sú kletbú jako dřevěným ostřiešem a konečný z túlu Antikristova sú šíp vystřelili, když sú boží službu a chválu stavili. A čím více chtěie svú zlost tajiti, tím ji více oznamují, a čím více chtěie býti svobodni, tím více práce mají, a čím více svá ustavenie jako sieti
95 chtěie tvrditi, tím se jim více drú, a chtěie mieti pokoj tělesný, ztratili sú jej i duchovní, jiným chtěie škoditi a sami sobě více škodie. Děje se jim jako židovským kněžím a biskupóm, jenž což sú chtěli zachovati, to sú ztratili, a čeho sú se chtěli vystřieci, v to sú upadli. Mnie, by pravdu přemohli v plně, jenž na věky přemáhá, mnie, by ji utlačili, ana tu zvlášnost
100 má, že čím ji více chtěie zastieniti, tím více se osvěcuje, a čím ji více doluov tlačie, ač druhdy padne, ale potom více se povzdvihne. Biskupové, knězie, mistři a zákonníci, Herodes i Pilát, měštěné jerusalémšči i obec pravdu sú odsúdili i umrtvili i v hrob položili. Ona pak vstavši přemohla jest všecy, za jednoho kazatele, to jest za se, dala jim jich dvanácte i více.
105 A táž pravda za hus jednu nestatečnou dala jest Praze orlův mnoho i sokolův, jenž zrak dobrý mají, vysoko milostí létají neb léci a dobře králi a pánu Ježíšovi ptáky loví, on jich posílí i všech svých věrných, jimž dí: „S vámi jsem až do skonání světa.“ Ó, poněvadž on, pravý bůh všemohúci, jest s námi, obránce najmocnější a najjistější, král a dárcé najštědřejší, kdo proti
110 nám v boji ostojí, který strach nás od něho odloučí, která smrt oddělí? I co stratíme, když pro něho sboží, přátely, čest, bídný svět i život bídný složíme? Jistě teprv bídy zbudeme, stokrát utěšenější sboží, přátely milejší a chválu radostivější přijmeme, smrt nás od těch věcí neodloučí. Neb kdož pro Krista mře, ten vítězí, vši bídy zniká a radosti věčné požívá, již vám
115 všem se všemi věrnými i se mnou rač dopomoci spasitel milosrdný Ježíš Kristus.

Tuto řeč vám píši, bratří milí i sestry milé, aby stáli byli v poznané pravdě, nebáli se púhonů, anebo pro jejich kruté hrozby neslyšeli slova božího méně než dřive. Neboť bůh je „věrný, jenž vás utvrdí a zachová od
120 zlého“. Konečně prosím vás, nejmilejší, modlete se za ty, kteří hlásají pravdu s jeho milostí, a také se modlete za mne, abych i já proti zlobě Antikristově hojněji psal a kázal, a až toho bude vyžadovat největší tiseň, aby mne bůh zařadil do šiku hájit jeho pravdu. Neboť vězte, že neuhýbám vydat

125 za pravdu boží toto své bídné tělo nebezpečností nebo smrti, protože vím,
že vám nic nechybí v slovu božím, ba že se den ode dne pravda evangelia
více šíří. Avšak přejí si žít pro ty, kdo trpí násilí a potřebují kázání slova
božího, aby tak byla odkryta zloba Antikristova, jak by jí mohli uniknout
zbožní lidé. Proto jinde káži a pro jiné lidi konám boží služby věda, že se ve
130 mně naplňuje vůle boží, ať odvracím smrt, kterou působí Antikrist, nebo
ať zaháním nepevnost. A přijdu-li do Prahy, jistě moji protivníci, kteří sami
bohu neslouží a jiným sloužit brání, mi budou činit nástrahy a vás pronásle-
dovat. Avšak modleme se za ně k bohu, aby se ti, kteří jsou mezi nimi
vyvoleni, obrátili k poznání pravdy.

135 V tom, co jsem vám psal, necht' vám bůh dá pochopení i vytrvalost
a necht' ráčí vaši žádost naplnit vším dobrým pro zásluhy Ježíše Krista, který
za nás vytrpěl nejpotupnější a nejukrutnější smrt a tak nám zanechal
příklad, abychom i my podobně trpěli podle jeho vůle. Amen.

2 navštievenie príchod – 3 milost a pokoj... sláva na věky: srov. Gal. 1,3-5 – 8
dokonaný dokonalý – 10 ufám doufám; i ufámľ... dobrého počal: srov. Filip. 1,6 – 11
ot niez sú... poběhli od níž odpadli, již opustili

15 zamucuj zarmucuj – 16 pöhony obesláním k soudu, žalobami – 18-19: Přísl.
3,25-26; brzké náhlé, rychlé – 19 ostřeže ochráni – 20-21: Ž. 90,15 – 22-26: Jak. 1,2-4
a 12 – 25 zkušén bude obstojí ve zkoušce – 26-27 stuojte pevně v pravdě zastávejte
pravdu, nedejte se zviklat v pravdě (srov. 1 Kor. 16,13) – 27 vše, což... synové boží:
srov. Kolos. 3,17 – 29 aby nepotuchli abyste nepolevili, neustali – 30-33 složíece každé
břiemě... na pravici boží sedí: srov. Žid. 12,1-2 – 31 k ustavenému boji k určenému,
chystanému boji; k dokonači k dovršiteli, k naplniteli – 35 trud námahu – 37 ot zákon-
nikuov od řemeslných vykladačů zákona Mojžišova – 37n. sú ho nazývali...: srov.
Mat. 11,19 a Luk. 7,34 – 38 žráčem žroutem; dábelníkem člověkem posedlým ďáblem;
svódcí svúdcem – 43 nic nikterak – 44 jedne jen, pouze; zevně zjevně, otevřeně, ve-
řejně – 46 pudie honí, pronásledují – 48-53: Jan 15,18-21 – 49 byste kdybyste – 51
věcí větší – 54 teď mámy zde máme – 56: Tit. 1,16 – 58 náležkuov jich jejich nálezů,
co oni sami vynalezli, vymyslili – 60-61 dokud... stane dokud bude trvat – 61-63: 2
Tim. 3,12-13 – 63 prospějí budou mít prospěch – 65 svoditi sváděti – 66-77: Mat.
10,16-17, 21-23, 23-26 – 67 sprostni prostí – 68 dadí dají – 73 neskonáte měst nedo-
končíte putování po městech, neprojdete všechna města – 76 otce čelednieho hospo-
dáře (tj. boha) – 77 nerodte se jich báti nebojte se jich – 78 vystřiehaje (přech.) varuje;
aby opatrně se měli aby si opatrně vedli – 81 se nesjednávají nesrovnávají se, nesho-
dují se; náprvnější nejprvnější – 84 prvě sú sáhli na všecky kaply: narážka na zákaz
kázat v kaplích (tj. mimo farní chrámy), který vydal papež Alexandr V. 20. prosince
1409; tím měla být zamezena Husova činnost v Betlémské kapli – 85 toho jim...
nepřepustil k tomu nenechal dojit; sú sáhli sáhli k tomu, pokusili se – 86 aby Betlém
zbořili: asi v srpnu r. 1412 bylo vydáno nařízení, aby Betlémská kaple byla zbořena;
v kostelách... aby nekázali: jde o výzvy k zachovávání interdiktů, jehož Husovi
přátelé nedbali – 87 neobdržíe nezvítězí – 88 sú zavlekli nalíčili; lění líný – 89 počela
jest dřieti počala, začala rozdíratí, trhati – 90 léci létají – 91 ostrášili sú zastrašili;
dřevěným ostřiešem strašákem k plašení ptáků (v podobě dravce), užívaným při lovu;
konečný poslední, vrcholný – 92 sú stavili zastavili – 94 ustavenie ustanovení – 95
tvrditi utvrzovati, pevnějšími činiti – 99 v plně úplně; by ji utlačili že by ji potlačili,
pošlapali, zničili – 100 se osvěcuje vydává světlo – 102 Herodes i Pilát: Kristovi ne-

přátelé, představitelé světské moci – 105 *dala jest Praze orlův mnoho i sokolův*: nářka na Husovy přátele a žáky, podle Sedláka jsou mínění zejm. Jakoubek a mistři drážďanští (Petr a Mikuláš, Němci, stoupcenci radikálního husitství) – 107-108: Mat. 28,20 – 109 *najjistější nejbezpečnější* – 110 *ostojí* obstojí, odolá – 114 *zniká* zbavuje se
117 *aby stáli byli* abyste byli stáli, vytrvalí; česká verze listu je neúplná, závěr přeložen z dochovaného překladu do latiny – 119-120: 2 Tes. 3,3

(PROFESORU VÍDEŇSKÉ UNIVERSITY JANU SYWORTOVI)

(V Praze 1. července 1413)

Mistru Janu Sywortovi ze Sedmihrad, profesoru svatého bohosloví.

Pozdravení si nezasluhuje, kdo těžkými lžemi hanobí své bližní, ale zřejmě je hoden pokárání, aby rozpoznal svou lež a co nejrychleji se vrátil na cestu lásky.

5 Ejhle, Ty, profesore nikoli svatého bohosloví, ale mrzkého pomlouvání, proč tvrdíš, že mistr Jeroným je „rozsévač kacířství nikoli nejmenší“, ač ti o jeho víře není nic známo, a přidáváš zjevnou lež, že se on „odebral ke králi krakovskému a k jeho bratru s úmysly podvratnými“? Cožpak Ty jsi zpytatelem srdcí, že na tak velikou dálku rozpoznáš smýšlení člověka? Jsi
10 Ty profesorem zákona Kristova, když tak lživě pomlouváš bližního? Jistě Antikrist Tě naučil hlásat takové šílenství. Kde je zákon Kristův: „Nesudte, a nebudete souzeni?“ A kde ten: „Zhřešil-li by proti tobě bratr tvůj, pokárej ho atd.“ Ejhle, u Tebe nepředcházelo laskavé pokárání bratra, nýbrž na veřejnost vyšlo bezprávné hanobení. A neopovážil ses hryzavými zuby
15 postihnout jenom ctného mistra, ale i veliké obce; nestačila Ti Česká země pro Tvou utrhačnou zlobu, ale i království slovanské v osobách studentů ses s ďábelskou zaslepeností opovážil nařknout – ale doufám lživě – z kacířství; ač jsi totiž o nikom neměl vlastní zkušenosti, nýbrž jsi soudil jenom skrytost srdcí, přece jsi napsal, že prý jsou „následovníci arcikacíře, majíce
20 med v ústech a nezhojitelný jed zmijí chovajíce v srdci“, a že „se pokoušejí poblouzenostmi štvát proti duchovenstvu“. Ejhle, Ty nespravedlivě soudíš své bližní, ač stojí k souzení bůh!

Budiž, že jsi podle jména profesor svatého bohosloví: jestliže znovu nepřiznáš pravdu a nebudeš-li za ten zločin činit pokání, budeš musít
25 v soudný den klást počet z každého slova soudci nejprísnejšímu.

Což sluší profesoru nanejisto tupit osoby, zatěžovat bratry balvanem kacířství, po rozličných končinách sbírat lži proti bližním? Najisto špatně jsi poučen v bohosloví lásky!

Bůh dej Tobě ducha pravdy, abys mluvil, co je svaté, co pravé před
30 pánem, a nikoli co je plodem utrhaní nebo hanobení a vychází z ducha lži a bludu.

To Ti piši bez pochlebenství, ve snaze zabránit rozsévání pomluvy a pohoršení mezi bližními a s přáním, aby ses takových věcí zdržoval a za spáchané činil pokání.

35 Dáno v oktáv svatého Jana Křtitele

skrze Mistra Jana Husa,
v naději sluhu Ježíše Krista.

2 *hanobí*: v svém listu (Novotný, č. 168), jímž Sywort varoval záhřebského biskupa Eberharda před vzcháňm Viklefových přívrženců – 6 *Jeroným*: Jeroným Pražský – 7 *ke králi krakovskému a k jeho bratru*: k Vladislavu Jagellovi a Vitoldovi, velkoknížeti litevskému – 11: Luk. 6,37 – 12: Mat. 18,15 – 16 *slovanské*: charvátské; *studentů*: dvou charvátských studentů na pražské universitě – 35 *v oktáv svatého Jana Křtitele*: 1. července 1413

(PROHLÁŠENÍ O CESTĚ NA KONCIL)

(V Praze 26. srpna 1414)

Já, mistr Jan z Husince, všemu království Českému ohlašuji, že jsem hotov státi na dvoře kněze arcibiskupově o ty všeckny nároky, jimiž jsem narčen křivě i naříkán, a to v najbližším žakovstva svolání. Protož, poně-
vadž v mnohých kútech kacířě mi obrážějí proti spravedlnosti a právu, na
5 jevo před knězem arcibiskupem vystupte ti a vedte na mě bez strachu, které ste ote mne slýchali kacířství. A budu-li shledán v kterém bludu anebo v kterém kacířství, neodmlívám jako bludný, jako kacieř utrpěti. Pakliť se k tomu žádný ze jména, jenž by toho chtěl na mě vésti, nezastaví, tehdyž
10 opět všemu království oznamuji, že chci se k zprávě pravdě ohledání v Konstanci na obecném sboru a na prohlášeném postaviti, bude-li tu papež, před papežem a před toho sboru žakovstvem. A ví-li kto na mě co bludného anebo co kacieřského, chystaj se tam, aby to vedl tam na mě z jména svého před prohlášeným sborem, a já za svú pravdu nechci se liknovati ni malému, ni to velikému řádem odpoviedati. A protož, rozvažtež to, dobří lidé, ktož
15 spravedlnost milujete, žádám-li co proti právu božiemu aneb lidskému písmem tímto nepravého. Pakliť bych nebyl připuštěn k slyšení, tehdy buď svědomo všemu Českému království, žeť to mů vinú neschází.

2 *státi*... o nároky hájiti se proti nařčením, žalobám – 3 *jsem narčen křivě i naříkán* jsem křivě obviněn a obviňován; *v žakovstva svolání* na sněmu (synodě) kněžstva – 4 *kacířě mi obrážějí* předhazují mi kacířství, útočí proti mně, jako bych byl kacíř – 5 *vedte na mě* žalujte proti mně – 7 *neodmlívám* neodpírám, nevzpěčuju se; *utrpěti* podstoupiti trest – 8 *ze jména* pod svým jménem, nikoli anonymně; *pakliť se k tomu*... *nezastaví* jestliže se nepostaví – 9 *k zprávě pravdě ohledání* (m. k zprávě pravdy...) aby byla zjištěna skutečná pravda – 10 *na prohlášeném* na ohlášeneném, na oznámeném; *postaviti (se)* dostavit se, dát se k dispozici – 13 *nechci se liknovati*

nebudu liknavý, líný, budu ochoten – 14 řádem po pořádku, jednomu po druhém – 16 *nepravého* nespravedlivého – 17 *buď svědomo* buď známo, buď jasné; *neschází* nedostatek není zaviněn

(MISTRU MARTINOVÍ Z VOLYNĚ)

(Asi začátkem října 1414)

Prosím Tě, abys toho listu neotvíral, leč bys byl tím jist, že jsem mrtev. Mistře Martine, bratře v Kristu nejmilejší!

Napomínám Tě v pánu, aby ses boha bál, přikázání jeho zachovával, stykům se ženami se vyhýbal a byl ve střehu, posloucháš-li zpovědi žen, aby
5 Tě ženským pokrytectvím neošálil satan, protože praví Augustin: „A nevěř její pobožnosti, neboť čím je pobožnější, tím chlípnější, a pod rouškou zbožnosti se uvnitř skrývá lep smilnosti.“ Buď tedy na stráži, abys nepozbyl nenahraditelného panictví, jež, jak doufám, podržuješ.

Pamatuj, že jsem Tě od Tvé mladosti učil sloužit Kristu Ježíši, a kterak
10 bych Tě byl rád jednoho dne naučil tomu, co jsem věděl, kdybych byl býval mohl.

Viš také, že jsem zatracoval lakotu a nespořádaný život duchovních, začež z milosti boží trpím pronásledování, jež se proti mně brzy dovrší. Ale já se nebojím být hanoben pro jméno Ježíše Krista.

15 Prosím Tě také srdečně, abys nedychtil po obročích. Budeš-li však přece povolán k farářství, starej se o čest boží, spásu duší a práci, ne o držení sviní nebo polností. A staneš-li se farářem, střež se, abys neměl mladou kuchařku, abys nepěstoval více dům nežli duši. Hleď, abys byl stavitelem stánku duševního, vlídný k chudým a pokorný; a abys nestravoval jmění
20 hodováním.

Bojím se také, nenapraviš-li svůj život a neupustíš-li od krásných a zbytečných šatů, abys nebyl těžce pokárán od pána, tak jako i já ubohý budu kárán, že dav se svěst špatným obyčejem a pochvalou lidí, užíval jsem takových věcí, v nichž jsem byl raněn duchem pýchy proti bohu.

25 A poněvadž jsi od své mladosti dokonale poznal mé kazatelství i veřejné chování, nemám zapotřebí psát Ti více, ale prosím Tě pro milosrdenství Ježíše Krista, abys mne nenásledoval v žádné lehkomyšlnosti, kterou jsi na mně viděl. Viš, že jsem – ó žel – dříve, než jsem byl knězem, rád a často hrával v šachy, čas jsem mrhal a mnohokrát jiné i sebe tou hrou
30 k hněvu nešťastně popouzel. Pro to i pro jiné nescíslné viny, jichž jsem se dopustil, poroučím se Tvým modlitbám k nejmilostivějšímu pánu za odpuštění, aby ráčil můj život řídit a po překonání mrzkostí tohoto věku, těla, světa i ďábla, aspoň v soudný den mě umístit v nebeské vlasti.

Buď zdrav v Kristu Ježíši se všemi, kdož ostříhají zákona jeho.

35 Šedivou sukni, kdybys chtěl, ponech si pro sebe na památku. Ale ty máš, tuším, v ošklivosti šedivou barvu; tedy ji dej, komu se ti nejlépe uzdá. Bílou sukni dej Farářovi, mému žáku. Také Jiřímu či Jiříkovi dej jednu kopu grošů nebo šedivou sukni, že mi věrně sloužil.

2 *Martine*: Martin z Volyně, žák Husův, bakalář od r. 1409, mistr od 17. dubna 1412 – 5 *Augustin*: citát z Pseudo-Augustinova spisu De cohabitatione clericorum et mulierum (O styku kleriků se ženami) znal Hus nejspíše z florilegia (sbírky citátů) Tomáše Irského Manipulus florum, kde se čte pod heslem Mulier (žena) – 37 *Farářovi*: přezdívka klerika, který posluhoval Husovi; *Jiřímu či Jiříkovi*: jméno jiného klerika v službách Husových

(PŘÁTELŮM PŘED ODCHODEM DO KOSTNICE)

(Z neznámého místa asi v říjnu 1414)

Mistr Jan Hus, v nádeji kněz a sluha pána Ježíše Krista, všem věrným a milým bratřím i sestrám v pánu Ježíšovi, jenž sú boží slovo skrze mě slyšeli a přijeli, milost a pokoj od boha otce našeho i od ducha svatého, aby bez poškvrny v pravdě jeho přebývali.

5 Věrní a milí přátelé! Viete, že sem s vámi po dlhý čas věrně pracoval, káže vám slovo božie bez kacierstvie a bez bluduov, jakož viete, a má žádost byla, jest i bude až do mé smrti vaše spasenie. A bylť sem umínil vám kázati před svú jiezdú, než bych otjel k svolání do Konstancie, a zejména vám ohlásiti křivé svědectvie i svědky, jenž sú proti mně svědčili, jež mám
10 všecky popsány s jich svědectvími. A tiť vám budú ohlášení proto, aby potupí-li mě neb na smrt odsúdie, aby vy to věduce nelekali se, bych pro které kacierstvie, jež bych držel, byl odsúzen; a také proto, abyste stáli v té pravdě bez strachu a bez viklánie, kterúž dal vám pán buoh skrze věrné kazatele i skrze mě nestatečného poznati; a tretie proto, abyste se
15 uměli lstivých a pokrytých kazatelóv varovati. A jižť vypravil sem sě na cestu bez klejtu mezi velmě veliké a mezi mnohé nepřátely, mezi nimiž najhorší jsú domácí nepřítelé, jakož na svědectví poznáte a po skonání svolánie zviete; jichž více mnoho bude, než jest bylo proti našemu milosrdnému vykupiteli, i biskupóv i mistróv i kniežat světských i zákonníkov.

20 Ale ufámť svému milosrdnému, múdrému a mocnému spasiteli, že skrze své zaslíbenie a skrze vaši věrnú modlitbu dá mi múdrosť a statečnost ducha svatého, abych setrval a oni aby nemohli mě na křivú stranu uchýliti, ač mi dá pokušenie, haněnie, vězenie neb smrt trpěti, jakož jest sám trpěl a své najmilejší sluhy v též poddal a nám dal príklad, abychom pro
25 něho a pro své spasenie trpěli. On buoh, a my jeho stvořenie, on pán, a my sluhy, on všeho světa král, a my lidičkové nestateční, on bez hřiechu, a my hřiešní, on nepotřebný, a my potřební, on taky trpěl pro nás hřiešné,

30 i proč bychom my netrpěli? Však naše utrpenie v milosti jest naše vyčištění od hřiechův a od věčných muk zbavenie, a smrt naše jest naše vítězství. Jistě věrnému jeho sluze nelze jest ztratiti, když s jeho pomocí setrvá.

35 Protož, milá bratřie i milé sestry, modlete se snažně, ať mi ráčí dáti setrvánie a aby mě ráčil ostřieci od poškrvnění. A jest-li k jeho chvále a k vašemu prospěchu má smrt, ať ji ráčí mi dáti bez strachu zlého podstúpiti; pakli jest k našemu lepšímu, aby mě ráčil vrátiti, i tam i zase veda bez poškrvny, abychom ještě spolu v jeho zákoně se poučili a Antikristových sietí něco porušili a budúcím bratřím po sobě dobrý příklad ostavili.

40 Již snad více v Praze mě před smrtí neužříte. Pakli mocný buoh mě vám ráčí vrátiti, tiem sě veselejie uzřime, a ovšem když v radosti nebeské spolu sě shledáme. Buoh milosrdný, jenž svým dává pokoj čistý zde i po smrti a jenž je z mrtvých vyvedl pastýře velikého krvi jeho vyelitím, jenž je našeho spasenie věčné svědectvie, rač vás ve všem dobrém způsobiti, aby plnili jeho vůli v svornosti bez roztrzenie, aby majíce pokoj v ctnostech došli věčného pokoje skrze pána našeho Jezukrista, jenž jest buoh věčný
45 a člověk pravý z panny Marie porozený, jemuž jest chvála a bude na věky se všemi vyvolenými, s nimiž v pravdě setrvajíc v radosti budeme přebývati. Amen.

3 *sú přijeli* přijali – 4 *bez poškrvny* bez poskrvny, bez hřichu; *aby přebývali* aby byli, žili

8 *k svolání* na koncil – 10 *popsány* sepsány – 12 *jež bych držel* jež bych zastával, jemuž bych učil – 15 *pokrytých* pokryteckých – 16 *bez klejtu*: Zikmundův glejt (list zaručující bezpečnost) byl Husovi dodán až v Kostnici; *velně* velmi – 17 *po skonání* po ukončení – 18 *mnoho* o mnoho, mnohem – 19 *zákonníkův* mnichů, řeholníků

20 *ufámť* doufám, věřím – 21 *skrze zaslíbenie* pro sliby, na základě slibů – 22 *na křivú stranu uchýliti* zmást a převést na nesprávnou stranu – 24 *v též poddal* témuž podrobil – 27 *nepotřebný* nemající žádné potřeby – 28 *vyčištění* očištění – 30 *nelze jest ztratiti* nemůže nic ztratit – 31 *setrová* vytrvá

33 *ostřieci* ostříhati, ochrániti – 35 *zase zpět* – 39 *a ovšem* a tím spíše – 43 *bez roztrzenie* v jednotě, jednotně

(PŘÁTELŮM A STOUPENCŮM V ČECHÁCH)

(V Kostnici 19. ledna 1415)

Pán böh rač s vámi býti, aby proti zlosti, proti ďáblu, proti světu a tělu stojiece setrvali.

5 Najmilejší, prosímť já vás, v žaláři sedící, jimž se nestydím, pro pána boha v nádeji trpě, jenž je navštívil milostivě mě v žaláři i nemocí velikú a opět uzdravil, přepustil nepřátely velmi tuhé, ty, jimž sem já mnoho dobrého činil a srdečně je miloval – prosím vás, prostež pána boha za mě,

ať se mnú ráčí býti, v němžto samém nádeji mám a v naši modlitbě, žeť
mi dá setrvati v své milosti až do smrti. Ráčí-li mě k sobě přijíti, buď jeho
yóle svatá; pakli točíž vám mě navrátí, také buď jeho vuole. Zajisté třebať
10 mi jest veliké pomoci; avšak viem, že on nepřepustí na mě nižádného
utrpenie ani pokušenje, jediné pro mé i pro vaše lepší, abychom jsúce zku-
šení a setrvájíce velikú odplatu vzeli.

A vězte, že ten list, kterýž sem vám po sobě ostavil vyjev ven, velmiť
sú jej lživě nepřietelé v latinu proměnili a přeložili a artikul proti mně
15 z něho vybrali a tolik kusóv vydávají, že mám dosti psáti odpoviedaje
z žaláře. A nenie člověk, jenž by poradil, kromě milosrdného pána Ježíše,
jenž jest řekl svým věrným: „Dám vám usta a múdrost, kteréžto nebudú
moci odolati všichni protivníci vaši.“ Ó najmilejší, pomněte, že žádostivě
pracoval sem s vámi a vždyž žádám vašeho spasenie, i nynie jsa v žaláři
20 a u velikém pokušení.

Psán v Konstanci v sobotu ten den před svatým Fabiánem.

1 *proti zlosti* proti zlu, proti hřichu – 2 *aby setrvali* abyste vytrvali, byli vytrvalí
3 *jímž* za což – 5 *přepustil* dopustil – 8 *přijíti* přijmout – 11 *zkušeni* podrobeni
zkouškám (od boha)

13 *list*: srov. zde list na s. 192 – 14 *artikul* článek (obžaloby) – 15 *kusóv* článků,
bodů (obžaloby) – 17-18: Luk. 21,15 – 18 *žádostivě* snažně, horlivě

(PŘÁTELŮM V ČECHÁCH)

(V Kostnici 10. června 1415)

Mistr Jan Hus, v nádeji sluha boží, všem věrným Čechóm, jenž pána
boha milují a budú milovati, žádost svú vzkazuje, aby pán böh dal jim
v své milosti přebývati i skonati a v radosti nebeské na věky přebývati.
Amen.

5 Věrní a v bohu milí páni, panie, bohatí i chudí! Prosím vás a napomí-
nám, aby pána boha poslúchali, jeho slovo velebili a rádi slyšeli i plnili.
Prosím vás, aby pravdu boží, kteréž sem z božieho zákona psal a z řečí
svatých kázal a psal, aby se té drželi. Prosím také, ač by kto ote mne slyšal
na kázání neb súkromie co proti pravdě boží aneb ač bych kde psal, jenž,
10 ufám bohu, toho nenie, aby toho nedržel. Prosím také, ač kto viděl jest
mé lehké obyčeje v mluvení aneb v skutciech, aby se jich nedržel, ale aby
za mě boha prosil, aby mi ráčil odpustiti. Prosím, aby kněží dobrých oby-
čejóv milovali a velebili a je ctili, a zvláště jenž pracují v slovu božiem.
Prosím, aby se varovali lstivých lidí, a zvláště kněží nehodných, o nichž
15 die spasitel, že jsú v rúšě ovčiem a vnitř vlcie hltaví.

Prosím pánóv, aby své chudině milostivě činili a právě ji spravovali.
Prosím měšťanóv, aby své obchody právě vedli. Prosím řemeslníkův, aby

věrně své dielo vedli a jeho požívali. Prosím sluh, aby svým pánóm věrně slúžili. Prosím mistrów, aby súce dobřě živi své žáky věrně učili, najprvé
20 aby boha milovali, pro jeho se chválu učili a pro prospěch obce a pro své spasenie, ale ne pro lakomstvie ani pro svěčské zvelebenie. Prosím studentów i žákov jiných, aby mistrów svých v dobřem poslúchali i následovali, aby se pilně pro boží chválu a pro spasenie své i jiných lidí učili.

Prosím všech spolu, aby pánóm, panu Václavovi z Dubé, odjinud
25 z Leščny, panu Janovi z Chlumu, panu Jindřichovi z Plumlova, panu Vilémovi Zajiecovi, panu Myškovi i jiným pánóm z Čech i z Moravy i věrným pánóm Polského královstvie děkovali i jich pilnosti vděčni byli, že oni jako boží stateční obránce a pomocníci pravdy postavili sú se proti všemu sboru častokrát, i dovodiece i odpoviedajúce k vysvobození mému, a zvláště pan
30 Václav z Dubé a pan Jan z Chlumu, jimž věřte, co budú praviti, nebť jsú byli v sboru, když jsem já odpoviedal po niekoľiko dní. Oniť vědie, kteří Čechové a kterak mnohé a nehodné věci sú na mě vedli, kterak vešken sbor proti mně křičel, kterak sem já odpoviedal, co sú na mně žádali. Prosím vás také, aby za královu milost, římského a českého krále pána
35 boha prosili a za královú svú i za pány, aby milý pán böh s nimi i s vámi přebýval v milosti nynie a potom u věčné radosti. Amen.

Psal sem list tento vám v žalári v okovách, čekaje nazajitřie na smrt odsúzenie, maje plnú nádej v bohu, abych pravdy božie neustupoval a bludów, kteréž jsú na mě křiví svědkové svědčili, abych se neodpřisahal.
40 Kterak se mnú pán böh činí a se mnú jest v dobrých pokušeních, poznáte, až se u boha v radosti s jeho pomocí shledáme.

O mistru Jeronýmovi, mém milém tovariši, neslyším, než že jest v těžkém vězení, čekaje smrti jako i já, a to pro svú vieru, již jest statečně Čechóm ukazoval. A Čechové, najukrutnější naši nepřítelé, dali sú nás
45 jiným nepřítelóm v moc a u vězenie. Prosím, aby za mě boha prosili.

Také prosím vás, zvláště Pražené, aby na Betlém byli laskavi, dokud pán böh popřeje, aby v něm božie slovo kázali. Pro to miesto dábel se rozhněval a proti němu farárov a kanovníkóv popudil spatřiv, že jeho královstvie v tom miestě se rušilo. Ufám pánu bohu, že to miesto zachová do své
50 vôle a učiní v něm prospěch větší skrzě jiné, než skrzě mě nestatečného učinil.

Také prosím, aby se milovali, dobrých násilím tlačiti nedali a pravdy každému přáli.

Dán list u pondělí před svatým Vítem po dobřem anjelu.

2 *žádost přání* – 3 *přebývatí býti, žiti*

6 *aby abyste* – 8 *ač by ... slyšel kdyby ... slyšel* – 9-10 *jenž... toho nenie* čehož není – 13 *pracuj v slovu božiem* jsou kazatelé – 15 *jsú v rúšě ovčiem...*: srov. Mat. 7,15

16 *aby milostivě činili* aby byli laskavi; *právě* správně, řádně, spravedlivě;

aby spravovali aby vedli, opatrovali – 18 *aby požívali* aby užívali – 19 *aby věrně učili* aby správně vzdělávali – 21 *pro světské zvelebenie* pro povznesení ve světě – 21-22 *studentův i žákův jiných* studenty university i žáky jiných, nižších škol, popř. studenty vyšších fakult (zejm. teologické) a studenty základní fakulty (artistické) – 24n. *Václavovi z Dubé...*: jde o české pány, kteří byli vysláni do Kostnice s Husem k jeho ochraně – 25 *z Leštiny z Leština* (tj. Líšna u Benešova) – 26-27 *věrným pánóm Polského království*: ve prospěch Husův vystupovalo v Kostnici také polské poselstvo – 27 *pilnosti úsilí* – 29 *dovodiece* dokazující; *odpovedajíce* svědčíc

37 *nazajitřie* zítřejší, příští den – 42 *o mistru Jeronýmovi*: Jeroným Pražský, viz zde na s. 211 – 46 *na Bellém* na Betlémskou kapli – 52 *tlačiti* utlačovati, utiskovati – 54 *po dobrém anjelu* po dobrém poslu; není jasné, kdo, nejspíše z Husových strážců, vynášel jeho listy a doručoval je

(VĚRNÝM ČECHŮM)

(V Kostnici 26. června 1415)

Mistr Jan Hus, v naději sluha boží, věrným všem Čechům, jenž boha milují a budou milovati, žádost svú i modlitbu nestatečnú vzkazuje, aby u milosti boží přebývali, v ní dokonali a s bohem na věky přebývali.

5 Věrní a v bohu milí! Ještě mi jest to v mysl padlo, aby znamenali, kterak sbor pyšný, lakomý a vše ohavnosti plný potupil jest knihy mé české, jichž jest ani slyšel, ani viděl, a by je slyšel, tehdy by jim nerozuměl, neb v sboru byli sú Vlaši, Francúzi, Engliši, Hispáni, Němci a jiní jiných jazykův, jedne ač by jim co rozuměl biskup Jan litomyský, jenž jest tu byl, a jiní Čechové, nabadači, s kapitolú pražskou i vysehradskou, od nichž pošlo 10 jest pohanění pravdy božie i naše země České, již já mám v naději boží za zemi nejlepší viery, znamená žádost k slovu božiemu a k obyčejóm. Ó, byste viděli ten sbor, jenž se nazývá sborem najsvětějším a že nemóž poblúdití, jistě spatřili by ohavnost převelikú, o níž sem slyšel obecně od Švábův, že Konstancie neb Kostnice, jich město, za třidceti let nezbude 15 hřiechův, které jest spáchal ten sbor v jich městě. A řkú více, že sú se všichni pohoršili tiem sborem a plvali sú druzí vidúce ohavné věci. A já vám pravi, že když jsem stál před tiem sborem prvý den, spatřiv, ano nižádného řádu nenie, řekl sem hlasitě, kdy jsú všickni mlčeli, takto: 20 „Mněl sem, by většie poctivost, dobrota a lepší řád byl v tom sboru, než jest.“ Tehdy najvyšší kardinál řekl jest: „Kterak mluviš? Na hradě jsi pokornějie mluvil.“ A já jsem odpověděl řka: „Neb na hradě nižádný proti mně nekřičel, ale tuto všichni křičie.“ A poňavadž takým neřádem šel jest ten sbor, jenž jest více zlosti učinil než dobroty, věrní a v bohu milí křesťané, nedajte sebe uhroziti jich vynesení, jenž, ufám bohu, jim neprospěje. 25 Oniř se rozletie jako motýli a jich ustavenie stane jako pavučina. Měť sú chtěli ustrašiti, ale nemohli sú božie pomoci ve mně přemoci. Písmem jsú proti mně nechťeli jíti, jakož jsú slyšeli páni milostiví, jenž sú stáli statečně

30 podlé pravdy, váživše se všie hanby, Čechové, Moravěné i Poláci, avšak zvláště pan Václav z Dubé a pan Jan z Chlumu. Neb ti sú stáli, jež jest král Zigmund sám vpustil v sbor, a slyšeli sú, že když sem řekl: „Žádám naučení, psal-li sem co zle, chci býti naučen,“ tehdy kardinál najvyšší řekl jest: „Poňavadž chceš býti naučen, toť naučení: Máš odvolati, jakož padesát mistrův svatého písma nalezlo.“ Aj, kraššie naučení! Tak by svatá Kateřina, dievka mladá, měla by byla ustúpiti pravdy a viery pána Jezukrista proto, že padesát mistrův proti ní stálo aneb bylo. Ale stála jest, 35 drahá dievka, až do smrti a mistry jest ku pánu bohu přivedla, jichž já hříšný nemohu přivesti.

40 Totof vám piši, aby věděli, žeť sú nižádným písmem ani kterými důvody mne nepřemohli, než lstí mne hledali a hrózami, aby mě navedli k odvolání a k odpřisahání. Ale milostivý pán bůh, jehož jsem zákon velebil, byl jest se mnú i jest a ufám bude do skonání a zachová mě v své milosti až do smrti.

45 Psán list v středu po svatém Janu Křtiteli v žaláři v okovách v čekání smrti, avšak pro tajemství božie nesmiem říci, by to byl list můj poslední, neb ještě bůh všemohúcí můž mě zprostiti.

2 *nestatečnú nedostatečnou* – 3 *u milosti v lásce*

4 *aby znamenali* abyste poznali – 5 *sbor koncil* – 6 *by je slyšal* kdyby je slyšel – 7 *Engliši, Hispáni* Angličané, Španělé – 8 *jazykův* národů; *jedne ač leda že by*; *Jan litomyský*: litomyšlský biskup Jan Železný – 9 *nabadači* ponoukači, štváči; *s kapitolú* s kapitulou – 17 *praví* pravím – 19 *mněl sem* domníval jsem se – 20 *na hradě*: na kostnické tvrzi Gottlieben, kde byl Hus vězněn – 22 *šel jest* konal se – 23 *zlosti* zlého; *dobrotly* dobrého – 24 *uhroziti* zastrašiti; *vynesením* rozsudkem; *ufám* doufám – 25 *ustavenie stane* ustanovení bude, *potrvá* – 28 *váživše se* odvažující se, *vystavující se* – 33 *kraššie* překrásné – 35 *stála jest* stála na svém, *vytrvala*

38 *důvody* důkazy – 39 *lstí mne hledali* ... *aby mě navedli* pokoušeli se mne lstí přimět – 44 *nesmiem* neodvažují se – 45 *zprostiti* osvoboditi

(UNIVERSITĚ PRAŽSKÉ)

(V Kostnici 27. června 1415)

Ctění a v Kristu Ježíši nejmilejší mistři, bakaláři a studenti university pražské!

5 Napomínám vás pro samého nejlaskavějšího Ježíše, abyste se navzájem milovali, rozkoly vypleli, o čest boží především usilovali, majíce mne na paměti, kterak jsem vždy usiloval rozmnožit prospěch university ke cti boží, kterak jsem se rmoutival nad vašimi nesváry a výtržnostmi, kterak jsem přeslavný náš národ chtíval shromáždit v jedno.

A ejhle, jak v některých mých nejmilejších, pro něž bych byl nasadil život, stal se mi příliš hořkým, skličuje mě ponižováním, urážkami a na-

10 konec hořkou smrtí. Odpusť jim bůh všemohoucí, protože nevědí, co učinili. Za ně se s upřímným srdcem modlím, aby jim odpustil.

Jinak, nejmilejší v Kristu Ježíši, stůjte v poznané pravdě, která vítězí nade vším a sílu má až na věky.

15 Vězte také, že jsem žádného článku neodvolal ani neodpřisáhl. Koncil chtěl, abych o člancích z knížek vybraných, o všech i o každém jednotlivém prohlásil, že jsou křivé. Nechtěl jsem, leda by mi nesprávnost dokázali z Písma. Proto ať by byl kterýkoli křivý smysl v kterémkoli z těch článků, toho se zříkám a svěřuji jej opravě pána Ježíše Krista, který zná můj upřímný úmysl, nevykládaje v křivý smysl, jehož já nezamýšlím. A vás rovněž napomínám v pánu, mohli-li byste v některém z oněch článků
20 shledat smysl křivý, abyste se ho zřekli, ale vždy bez újmy pravdě, o kterou mi jde.

Modlete se za mne k bohu a pozdravujte se navzájem ve svatém pokoji.

Mistr Jan Hus,

25 v okovech a v žaláři, stoje již na samém břehu pozemského života, očekávající nazítří strašnou smrt, která, jak doufám, očistí mé hříchy, z milosti boží neshledávaje na sobě nijakého kacířství, když z celého srdce vyznávám všelikou víry hodnou pravdu.

Psáno ve čtvrtek před vigilií svatého Petra.

30 Prosím, milujte Betlém a na mé místo ustanovte Havla, protože doufám, že pán jest s ním. Amen.

Doporučuji vám Petra z Mladoňovic, nejvěrnějšího a nejstálějšího svého těšitele a posilovatele.

7 náš národ: mínění příslušníci českého národa na universitě – 8 *v některých mých nejmilejších:* tj. v Husových universitních kolezích, zvláště z fakulty teologické – 29 *ve čtvrtek...*: 27. června 1415 – 30 *Betlém:* Betlémskou kapli; *na mé místo:* kazatele v této kapli; *Havla:* kazatel Havel čili Havlík, stal se vskutku nástupcem Husovým v Betlémské kapli, později však od reformních myšlenek odpadl – 32 *Petra z Mladoňovic:* viz zde na s. 486

(POSLEDNÍ PROHLÁŠENÍ KONCILU)

(V Kostnici 1. července 1415)

Já Jan Hus, v naději kněz Ježíše Krista, boje se urazit boha a boje se upadnout v křivopřísežnictví, nechci odpřisáhnout v celku ani jednotlivě článků, které proti mně předvedli v svědectvích křiví svědkové, protože
5 jsem jich – bůh můj svědek – ani nekázal, ani netvrdil, ani nehájil, jak řekl, že jsem jich hájil, je kázal neb tvrdil atd.

Dále: o člancích, vybraných z mých knížek, aspoň o těch, které byly správně vybrány, pravím, že se odřikám kteréhokoli z nich, obsahuje-li nějaký křivý smysl. Boje se však urazit pravdu a mluvit proti mínění světců, nechci kteréhokoli z nich odpřisáhnout.

10 A kdyby bylo možno, aby byl nyní hlas můj celému světu zjevný, jakož zjevná bude každá lež a každý můj hřích v den soudný: velmi rád bych odvolal před celým světem každou nesprávnost a každý blud, jež jsem kdy zamýšlel vyslovit nebo vyslovil.

To pravím a píši svobodně a dobrovolně.

15 Psáno vlastní mou rukou dne prvního července.

(PŘÁTELŮM V ČECHÁCH NA ROZLOUČENOU)

(V Kostnici 5. července 1415)

Buoh s vámi a rač vám dáti odplatu věčnú, že jste mi mnoho dobrého činili. Ještě pro mě, ač snad mrtvého na těle, panu Janovi, věrnému a statečnému rytieři a mému dobrému dobrodějci, nedajte škodnu býti, prosím pro pána boha, milý pane Petře mincmejtře a paní Anno! Také prosím, 5 aby dobře živi byli, boha poslúchali, jakož ste slýchali. Králové, mé milostivé paní, děkujte ote mne ze všeho dobrého, což jest mi činila. Čeledi své pozdravte i jiných věrných přátelův, jichž nelze jest popsati. Prosím také všech, aby za mě pána boha prosili, v jehož svaté milosti skóre se shledáme s jeho svatú pomocí.

10 Psán list v čakání odsúzenie na smrt v žaláři v okovách, jež, ufám, trpím pro boží zákon. Pro pána boha, nedajte hubiti dobrých kněží!

Mistr Hus,

v náději sluha boží.

Petre, amice carissime, pellicium tibi serva in mei memoriam. – Pane 15 Henrichu Lefl, buď dobře živ s svú manželkú a děkujif z dobrodienstvie. Buoh buď tvá odplata! – Věrný přieteli, pane Lideři s paní Margretú, s panem Škopkem, s Mikeskú i s jinými, daj vám pán buoh věčnú odplatu z práce i za jiné dobrodienstvie, kteréž ste měli se mnú. – Věrný a milý mistře Křišťane, buď pán buoh s tebú! – Mistře Martínku, učedníče, pomni, 20 co sem tě věrně učil. – Mistře Mikuláši, kněže Petře králové i jiní mistři i kněžie, buďte slova božieho pilni. Kněže Havlíku, kaž slovo božie. Ó, všech prosím, aby byli ustavični u boží pravdě.

2 panu Janovi: jde o Jana z Chlumu – 3 nedajte škodnu býti nedopusťte, aby utrpěl škodu – 4 pane Petře mincmejtře a paní Anno: jde o Petra Zmrzlika ze Svojšína, minemistra království, a jeho choť Annu z Mochova – 5 aby abyste – 7 popsati vypsati – 10 ufám doufám

14: Petře, nejdražší příteli, kožich si ponechej na mou památku (jde o Petra z Mladoňovic) – 15 *pane Henrichu Left*: Jindřich Left z Lažan; z *dobrodienstvie* za dobrodiní – 16 *pane Lideři s paní Margretú*: osoby blíže neznámé – 17 s *panem Škopkem*: Jindřich Škopek z Dubé; s *Mikeskú*: podle Palackého jde o zetě Husova přítele Václava češire – 19 *mistře Křišťane*: Křišťan z Prachatic; *mistře Martínku*: Martin z Volyně – 20 *mistře Mikuláši*: Mikuláš z Miličina; *kněže Petře králové*: asi Petr, kaplan královny, později farář v Metličanech – 21 *kněže Havlíku*: Havlík, nástupce Husův v Betlémské kapli – 22 *ustaviční u boží pravdě* stáli, vytrvali v boží pravdě

Poznámky ediční

Soupis dochovaných Husových děl, jejich vydání a starší literatury o Husovi podal F. M. Bartoš, *Literární činnost mistra Jana Husi*, Praha 1948. České spisy vydal souborně K. J. Erben, *Mistra Jana Husi sebrané spisy české 1-3*, Praha 1865-1868. Údaje o edicích lat. spisů v. v Bartošově *Literární činnosti a v Dějinách české literatury I*, Praha 1959, s. 227. Překlady lat. spisů do češtiny vydával od r. 1904 M. Svoboda s komentáři V. Flajšhans ve sbírce *Mistra Jana Husi sebrané spisy*.

Základním dílem o Husovi je monografie V. Novotného a V. Kybala, *M. Jan Hus, Život a dílo (Život a učení)* v 5 sv., Praha 1919-1931. O Husově době srov. F. M. Bartoš, *Čechy v době Husově*, Praha 1947. Husův význam shrnul Z. Nejedlý, *Hus a naše doba*, Praha 1919 (nově 1946 a 1952). Obsáhlé zhodnocení Husa podali nejnověji M. Machovec, *Husovo učení a význam v tradici českého národa*, Praha 1953, a R. Kalivoda, *Husitská ideologie*, Praha 1961. Široce založený pokus o Husovu obranu z katolického hlediska podal Paul de Voogt, *Hussiana*, Lovaň 1960 a *L' hérésie de Jean Hus*, t. 1960.

Od r. 1959 vychází v ČSAV kritické vydání celého díla Husova.

Promluva při determinaci Válava ze Sušice

Jediný rukopis lat. textu v pražské UK X C 3, fol. 158b-159b. Husovo autorství rozpoznal a text vydal B. Ryba, LF 71, 1947, 3-7; nejnověji vydala A. Schmidtová, *M. Jan Hus, Universitní promluvy*, Praha 1958, s. 51-54. Český překlad B. Ryby zde otištěn poprvé.

Betlémská kázání

Husova Betlémská kázání vydal z rkpu Muz. XVI F 4 (*M*) a z rkpu pražské UK III B 20 (*K*) v pěti částech V. Flajšhans, *Mag. Io. Hus Sermones in Bethlehem 1410-1411*, *Věstník KČSN* 1938, č. 3 (1), 1939, č. 1 (2), 1940, č. 1 (3), 1941, č. 1 (4), 1942, č. 1 (5) a 1945, č. 3 (6-indices). – Český překlad vybraných částí vydala A. Císařová-Kolářová, *Betlémské poselství*, sv. 1 a 2, Praha 1947. – K interpretaci českých slov srov. Fr. Ryšánek, *Kritické a exegetické příspěvky k českým spisům M. Jana Husi*, LF 79, 1956, 209-218. – Z nové literatury: F. M. Bartoš, *Dvě studie o husitských postilách*, *Rozpravy ČSAV*, 1955; E. Kamínková, *Husova Betlémská kázání a jejich dvě recenze*, *Rozpravy ČSAV* (v tisku).

– (Kázání na druhou neděli po Zjevení páně)

Rkp *K*, fol. 63b-64a; Flajšhansovo vyd., část 2, s. 212-214. Český překlad z výboru A. Císařové-Kolářové, sv. 2, s. 170-175 upravil a poznámkami opatřil A. Molnár.